

The Piano – og et par andre toner i Jane Campions univers

*Jane Campions tre spillefilm rummer alle en kunstnerproblematik. Den lidenskabelige formning af et stof kræver og skaber ensomhed og fordybelse, men i det seksuelle møde mellem mand og kvinde opstår de lykkefyldte øjeblikke. Kan der skabes kunst på dem? Anne Jerslev trækker linjer i Campions univers, der med *The Piano* har anslået nye toner.*

af Anne Jerslev

Jeg så første gang Jane Campions film *The Piano* i Paris i sommer og har senere gentagne gange med fryd genkaldt mig den scene, hvor den nøgne George Baines i Harvey Keitels skikkelse kærtegner Adas klaver med sin skjorte. Jeg huskede scenen som lang, stemningsmættet og meget erotisk. Efter andet gennemsyn er scenen stadig både stemningsmættet og meget erotisk, men lang er den unægtelig ikke, blot et mættet glimt. Min fejlagtige erindring siger meget om Jane Campions billedskabende evne, synes jeg. Det karakteriserer alle hendes værker, at de indeholder en række billeder af en sublim betydningsoverflod, billeder der er så tætte af krop, af passion, af indestængthed, af natur (især de to sidste film), så de opleves, som var de hver især en lille evighed.

Tilværelsens yderpunkter

Efter at Ada er blevet seksuelt forløst gennem George Baines, konstaterer den New Zealandske nybyggerkolonis stramtandede kvindelige overhåndhæver af normaliteten overfor sin datter, at Ada ikke spiller klaver som de gør, og det er – underforstået – et problem; 'to have the sound creep inside you is not at all pleasant'. Jane Campions film håndhæver, som al god kunst, det stik modsatte princip, og det er vel sagtens også derfor, hun lader det

spidsborgerlige fruentimmer fremføre synspunktet her. Campions skæve karakterer og sære universer kryber ind under huden på tilskueren og bliver der, ikke bare til fryd men også til foruroligelse, fordi de indeholder en storladet vilje til at gestalte såvel afgrundsdybet som himmelflugten i nogle af de eksistentialer, som tilværelsen spænder sig ud imellem. På den ene side seksualiteten og lidenskabens i relationerne mellem mennesker – på godt og ondt – og på den anden side den uundgåelige ensomhed som både fængsel og nødvendighed.

Derfor har Campions tre langfilm, *Sweetie* fra 1989, *An Angel at My Table* fra 1991 og måske også *The Piano* en kunstnerproblematik til fælles; især i de to sidste film viser det sig helt konkret, hvordan de to yderpo-

ler ikke kan forenes i kunstneren. At skabe kunst er den lidenskabelige formgivning af indre rørelser, men den fordrer – og beforder – ensomhed; seksualiteten og det erotiske møde mellem mand og kvinde skaber omvendt lykkefyldte øjeblikke, som der ikke synes at blive skabt kunst på. Man kan ikke få det hele – heller ikke i Campions univers.

Tre film om kunstnere

I *Sweetie* er titelpersonen en ung pige, der er et stykke på den anden side af normalitetens grænse og som tror, at et kunstnerisk virke kan give hende den meningsfulde sociale plads, som hun mangler. Hun flytter med en døgenigt og drukkenbolt af en kæreste ind hos sin visne og tilfældige søster, som på sin side hader Sweetie, hvis viljestyrke og evne til at fylde – med undskyldning i sin ikke-normalitet – synes at have forpestet hendes barndomsliv og splittet familien ad. Sweeties drømme er blålys; hun bruger sin energi og sin på én gang påtrængende og frodige kropslighed i en slags barnlig protest mod søsterens kedelige og ufrugtbare nabolag, men hun dør i filmens slutning.

Sweetie har den store krop til fælles med Jane i *An Angel at My Table*, men hvor Sweetie insisterer på sin tilstedeværelse med sin og udfolder en livsglæde og fandenivoldskhed, som på den anden side også spiser hendes omgivelser, er Janet en stor undskyldning for sig selv, sit store krøllede røde hår og sin plumpe krop. Hun mister kun sine hæmninger, når hun skriver, og hun bliver den berømte forfatter, for hvem det at skrive både bliver en måde at komme overens med sig selv på, at overleve 8 år indespærret med en – skal det vise sig – fejlagtig skizofrenidiagnose og at vedkende sig det sære jeg, som nu er hende. På Ibiza har Janet en sommers affære med en amerikansk universitetsprofessor, som forløser hendes krop, og som fylder hendes liv. I de måneder skriver hun ikke, og hun tror, at livet skal være sådan altid. Men da amerikaneren forlader hende, har hun sin kunst, og da hun føler, at virkelighedsgrundlaget er ved at svigte, kan hun holdes fast gennem skriveriet. »silence effects everyone in the end« siger Ada på lydsiden i *The Piano*; Janet lader sin personlige stemme høre gennem skrivemaskinens taster, så i modsætning til Sweetie dør hun

ikke, men sidder i filmens slutbillede med et smil på læberne ved sin skrivemaskine i en campingvogn ved sin søsters hus.

Også Ada er kunstner, som skaber og kommunikerer gennem sit klaver; for hende som for Janet erstatter den kunstneriske udøvelse forholdet til andre mennesker, og i såvel den smukke nære, næsten voyeuristisk lystfyldte indstilling af Adas finger der søger ind bag de brædder der beskytter klaveret efter overfarten til det nye land, som i billederne af Ada, der spiller henført på tangenterne, ser vi en kvinde med et erotisk forhold til såvel klaveret som sit spil. Men paradoksalt nok ender det med, at i takt med at Ada tangent for tangent får sit klaver igen ved ét sted efter et andet at afdække sin krop for Georges blik og hans hænders berøring, adskiller hun sig tangent for tangent fra samhørigheden med klaveret. Da hun har fået det, hun vil have, viser det sig ikke at være nok, eller ikke at være det. Begæret har forskubbet sig fra klaveret til manden. Og dog gør det det ikke uden en form for sorg eller uden et døds- og begravelsesritual; således er hun ved at drukne sig sammen med klaveret. Men hun fortryder, og i hendes nye liv lærer hun et andet sprog ved siden af det erotiske, samtidig med at hun arbejder som spillelærerinde. Er kunstneren blevet domesticeret, har de inde-stængte lidenskaber fået en anden udtryksform.

Kunstneren, barnet og den sindssyge

Kunstneren og barnet har noget til fælles hos Jane Campion og børn er da også genkommende figurer i filmene. Barnet er fantasiens klangbund for kunstneren, hverken barnet eller kunstneren vil indordne sig (et karakteristikum de deler med den sindslidende, som også optræder i både *Sweetie* og *An Angel at My Table*). Barnet beskrives som kunstneren ofte som ensomt, ude af stand til at blive forstået af sine forældre (som Kelly i TV-filmen *Two Friends* fra 1985 eller drengen i den bizarre kortfilm *Peel* fra 1982) og som afskåret fra at skabe kontakt med andre børn af f.eks. stupide skolelærere som i *An Angel at My Table* eller Stewart i *The Piano*. Eller barnet bliver ensomt, fordi det ikke kan forstå og bliver afskåret fra at forstå de voksnes verden, som Adas datter; i star-

ten er hun sin mors ene stemme til omverdenen – den anden er klaveret. Mor og datter beskrives som to alen ud af et stykke, de sover i samme seng og datteren formidler enhver af moderens følelser, som var de hendes egne. Da Ada indleder sin erotiske handel med George Baines, udelukkes den lille pige. Hun forstår ikke, hvad der foregår, derfor bliver hun en trussel og må nødvendigvis hævne sig. Børnene er bærere af sårene efter de familiære spændinger, men de er også med til at skabe dem i Campions univers.

En erotisk film

Det der adskiller *The Piano* fra Campions andre film er dens erotiske kraft, og det der gør den helt unik er, at den især knytter billederne af den erotiske hengivelse til mandekroppen og til mandens længsel efter sammensmeltning. Især i forhold til Harvey Keitels figur gives denne længsel udtryk, i hans nøgne, åbne krop, i en finger, der aer omridset af et hul i Adas strømpe, i hans stemme når han siger 'I'm unhappy because I want you. That's why I suffer' eller i et længselsfuldt blik, der kigger på det forladte klaver, mens tonerne af Adas spil stadig klinger på lydsiden, som strømmede de ud af alle porerne i hans krop. I hele den langsomme udforskning af Adas tilknappe krop bag det stærke blik.

I 1984 lavede Jane Campion en lille film, som hedder *Passionless Moments*, der bestod af små historier om hverdagsmenneskers ydmyge og lavmælte drømme. Fortællerstemmen siger tilsidst, at 'There are one million moments in your neighbourhood [...] Each has a fragile presence which fades almost as it forms.' Det er især dette skrøbelige nærvær, Campion hidtil har grebet i sine figurer. Men med *The Piano* har hun lavet et passionsdrama, en historie for tre voksne og et barn om, hvordan seksualitetens kraft både bringer himlen ned gennem det tætte løvhang i junglen og helvedes kvaler op fra pløret.

The Piano

(The Piano). Australien 1992. Instr., prod. og manus: Jane Campion. Foto: Stuart Dryburgh. Lyd: Lee Smith. Klip: Veronika Jenet. Kostume: Janet Patterson. Musik: Michael Nyman. Med Holly Hunter (Ada), Harvey Keitel (Baines), Sam Neill (Stewart), Anna Paquin (Flora). Distr: Buena Vista International, 122 min. D-prem. 22.10.1993.